

УДК 338.48.22

Шевцова І.Р.

АРХІТЕКТУРА, ЯК СКЛАДОВА ТУРИСТСЬКОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ МІСТА (НА ПРИКЛАДІ САДІБ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Анотація: у статті проаналізована роль міської архітектури в організації та підвищенні туристської привабливості міста. Як приклад розглянуті Харківські садиби, їх архітектура та заходи для більш ефективної реалізації привабливості цих споруд.

Аннотация: в статье проанализована роль архитектуры в организации и повышении туристической привлекательности города. Как пример рассмотрены Харьковские усадьбы, их архитектура и меры для эффективной реализации привлекательности данных сооружений.

Annotation: in this article analyzed the role of the urban architecture in the organization and growth of the town attractiveness. As an example, consider the Kharkiv estates, their architecture and measures for effective implementation of the attractiveness these facilities.

Ключові слова: архітектура, привабливість міста, туристський комплекс, садиби.

Ключевые слова: архитектура, привлекательность города, туристический комплекс, усадьбы.

Key words: architecture, attractiveness of the city, tourists complex, estates.

Постановка проблеми. В останній час найбільш привабливим стає культурний туризм, що зорієнтован на відвідування туристичних комплексів, історичних та архітектурних пам'яток міст, які, пов'язані з визначними подіями у житті суспільства. Основними задачами міської архітектури – гармонізувати старі будівлі з сучасними архітектурними формами, а також збереження пам'яток архітектури.

Значною мірою на привабливість міста впливають пам'ятки архітектури та архітектурні комплекси, що є компактними поєднаннями на невеликій території кількох архітектурних об'єктів, близьких за стилем і віком, та які мають історичну, пізнавальну та туристичну цінність. У світі багато видатних архітектурних комплексів, що приваблюють туристів, наприклад: комплекс Гіза у Єгипті, замки Луари у Франції, палацовий

комплекс у Пітергофі. Україна також має такі архітектурні об'єкти – це площа Ринок у Львові, архітектурний ансамбль якої складається з багатьох архітектурних стилів та вміщує велику кількість музеїв, історико-архітектурний комплекс монастиря у Святогірську. Харків, як промислове місто, не володіє такою кількістю туристських ресурсів, хоча є ряд об'єктів регіонального значення, що зберігають історію розвитку цього краю. Тому, збереження того, що залишилось з давніх часів є дуже важливим для туристського потенціалу та розвитку внутрішнього туризму. Однак, стан цих об'єктів не задовільний, всі вони потребують оновлення і капіталовкладень. Крім того, необхідна популяризація цих пам'ятників архітектури, як історичного здобутку нації, тому тема є актуальною та потребує подальших теоретичних та практичних досліджень.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Вивченням туристичної привабливості міста займались ряд авторів: Ван Циншен, Лук'янова Л.Г., Цибух В.І., але не було приділено достатньо уваги аналізу архітектурної привабливості Харківській області та проблема потребує доробка, тому тема є актуальною і потребує подальшого теоретичного та практичного дослідження.

Метою статті є аналіз ролі архітектури, як складової туристичної привабливості міста та розробка заходів для їх фінансування та збереження.

Виклад основного матеріалу. Харківська область має значні історико-культурні ресурси, тобто, культурні об'єкти, пам'ятки історії, архітектури, археології, етнографічні особливості території, що є важливим засобом задоволення потреб пізнавально-культурної рекреації і можуть бути використані в туристичній діяльності. До їх складу входять пам'ятки історії, архітектури, мистецтва, етнографічні пам'ятки і пам'ятки народної творчості [1]. Але не кожне місто володіє усіма цими ресурсами, тому до туристичного комплексу будь-якого міста відносять його архітектурне середовище, тобто характер забудови, архітектурні стилі та пам'ятки, які мають велике естетичне та пізнавальне значення. Ці пам'ятники умовно можна поділити на п'ять груп, які представлені у таблиці 1. Згідно цим групам міські споруди можна також розглянути, поділивши їх на групи, завдяки яким можна легко описати місто по тим чи іншим критеріям з точки зору його планування, архітектури, забудови та краси. Згідно цих груп у Харкові та Харківській області можна виділити багато будівель, тому що місце має потенціал, але не має захисту та чіткого фінансування. У цих цілях був реалізований проект « 7 чудес Харківщини, до яких віднесли будинок державної промисловості (Держпром), пам'ятник Т. Г. Шевченка, комплекс Успенського собору та ін.

Архітектура міста відіграє важливу роль у туристичній привабливості для туристів, відображає його історію та свідчить про його сьогодення. Так у 1768 г. з Пітербурга був надіслан до Харкова новий план міста та передмістя, розроблений під керівництвом архітектора О.Квасова.

Але цей план був реалізований тільки частково, тому в області залишилось багато архітектурних пам'яток XVII-XIX ст., збудованих за часів Царської Імперії [6]. Сьогодні місто забудовується сучасними спорудами, які порушують цілісність архітектурного ансамблю, руйнують їх історичну цінність, а тому і привабливість міста.

Таблиця 1. Пам'ятки культури можуть бути розділені на п'ять груп [1]

На заході від Харкова розташовані дворянські садиби минулих сторіч – справжні шедеври архітектури, які оточені розкішними парками [4]. Однак, внаслідок нестачі коштів на фінансування, садиби знаходяться у поганому стані, тому їх відвідування не має масового характеру. Достатньо відвідати тільки дві: Натальївка та Шарівка, оскільки вони знаходяться у найбільш прийнятному стані та їх місцезнаходження цьому не дуже сприяє, це представлено на рис. 1.

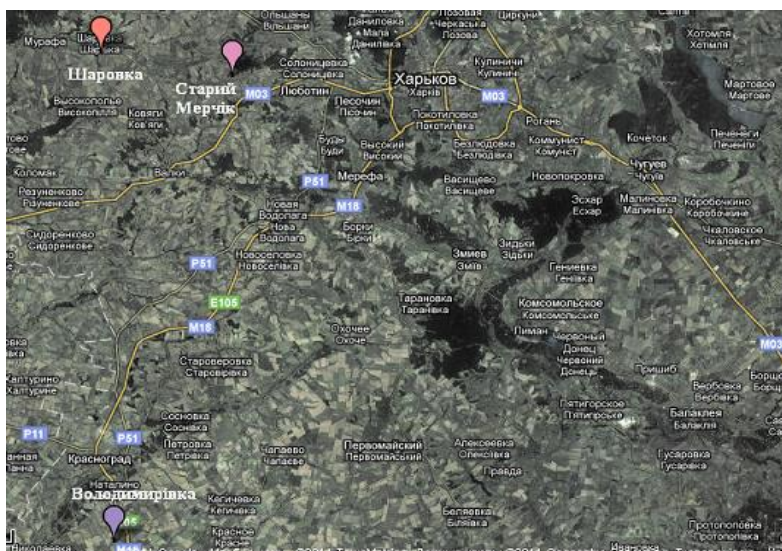

Рис.1 Карта розташування садиб у Харківській області

Як видно з рис. 1, розташування садиб не дуже сприяє організації комплексних екскурсій.

Садиба Шаровка (кінець XIX - початок XX ст.) - будувалась у чотири етапи. С початку XIX ст. була зведена західна частина, у кінці XIX ст. - середня частина з двома баштами, потім у 1911 р. у середній частині за баштами збудована велика двосвітня зала, а у 1920-1924 рр. до східного фасаду прибудована двоповерхова оскляніла веранда. Архітектура палацу у неоготичному стилі з елементами Ренесансу, будівля цегляна, оштукатурена, витягнута зі сходу на захід, башти восьмигранні, триповерхові, прикрашені зубцями, вікна стрілчасті. Використовуючи особливості природного рел'єфу, був створен терасований сад. Верхня тераса — партер з великим фонтаном. Нижче, по схилу балки, розмістились ще три широкі тераси з парадними сходами. Укріпили їх цегляними оштукатуреними підпірними стінками, у підгір'я терас збудували регулярний басейн з двома високострумінними фонтанами. Через нього перекинут кам'яний одноарковий міст з росташованими на ньому квітниками. У парадній зоні при палаці був збудован розарій і грот з криницею [4].

Не так давно у будівлях садиби був туберкульозний санаторій. Зараз споруда пуста і комплекс заходів з її використання розробляють вже протягом 5 років, та вона досі знаходиться на балансі облуправління охорони здоров'я. І поки не вирішаться ці питання, ніяке фінансування на ремонт споруди можна не надходитиме.

Наступна - це Садиба Мерчік, кінець XVII ст. Збудована у Валовському повіті, у стилі Людовика XVI (початок класицизму): цегляний, оштукатурений, в основі плану – витягнутий прямокутник, двоповерховий з підвалом. У західному торці велика двосвітня овальна зала. Фасади споруди прикрашені скульптурними вазами на п'єдесталах в нішах. В інтер'єрі частково збереглися декоративні оздоблення парадного другого поверху у вигляді ліпних прикрас. Архітектурна композиція пам'ятника своєрідна і підкреслено індивідуальна. Лаконічність форм, вишуканість планового рішення і пропорції фасадів ставлять палац у число шедеврів садибного зодчества України. Бальна зала Старого Мерчіка колись збирала під сводами всю аристократію округи.

Зараз садибу у господарів відібрали, влаштувавши в маєтку землеробську школу. Шістдесят років тут навчали студентів-ветеринарів, але в 1997 р. садиба була кинута напризволяще. Зараз відреставрована унікальна церква, що стоїть на території маєтку, але на інше не вистачило коштів. Садиба перебуває в сумному стані, вікна заклали цеглою, щоб будівля змогла вистояти у нагоду [5].

Наступна за Мерчіком садиба Натальівка (село Володимирівка Харківської області) побудована в кінці XIX ст. Іваном Харитоненка. Син селянина, що сколотив статок на виробництві цукру, він назвав маєток на ім'я онучки – Наталівка. Майже неможливо повірити, що величезний сосновий ліс навколо садиби – справа рук садівників. Але дивовижні

оранжереї і зимовий сад, безсумнівно, створені прекрасними майстрами. У центрі парку церква – Свято-Преображенський храм, точна копія якого стоїть у Франції, на Лазурному узбережжі. Сама садиба займає площу 48 гектар. На її території розташовується Володимирський санаторій, названий так за назвою села. Парадний в'їзд побудований за проектом академіка архітектури О.В. Щусєва. Він відомий як автор проекту мавзолею Леніна та Казанського вокзалу у Москві [5].

Харківські садиби - це джерело мистецтва і найцінніший пам'ятник історії, в який, варто лише залучити кошти для реставрації, і, від екскурсій до них туристів, вони стануть приносити не малий дохід у місцевий бюджет. Проте широкі можливості цих комплексів для туризму та рекреації не використовуються [6].

Для більш ефективної реалізації підвищення туристської привабливості даних архітектурних споруд необхідно здійснити ряд заходів:

- повну і професійну реставрацію споруд;
- прокладання та вдосконалення комунікаційних шляхів до архітектурних об'єктів (доріг, алей);
- популяризація даних об'єктів серед населення через випуск спеціальної краєзнавчої літератури (путівники, буклети, карти, статті у газетах і журналах) та створення окремих інтернет-сайтів;
- проведення робіт з благоустрою та озеленення територій.

Таким чином, роблячи висновки, архітектура займає одне з перших місць у туристській привабливості. Тому треба розробляти плани та дії для охорони пам'яток мистецтва та архітектури, не давати забудовувати міста новими сучасними спорудами, які не мають майже ні якої цінності. Тож здійснення вище зазначених заходів сприятиме не лише покращенню рекреаційного комплексу міста, а й зможе перетворити Харків та його передмістя (у тому числі й садиби) на туристично-привабливий центр, принаймні, обласного значення.

1. Мироненко Н.С. Рекреационная география, – М.: изд. Московского университета, – 1981. – 207с.
2. Преображенский В.С., Веденин Ю.А. География и отдых. – М.: Знание, 1971. – 48с.
3. Ван Циншен. Культура народов Причерноморья. - 2002. - N35. - С. 11-15. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://tourlib.net/statti_tourism/vancinshen.htm
4. Исчезающие усадьбы Слобожанщины - возвращение к жизни! [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://lib.kture.kharkov.ua/ru/elehx36/2.php>
5. Медиапорт: Судьба Шаровки [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://forum.mediaport.ua/read.php?103,628250,628250>
6. Старинные усадьбы Харьковщины [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.nice-places.com/articles/ukraine/kharkov/466.htm>
7. Харьков. История и архитектура [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.kharkov.ua